

الگوی پیاده‌سازی ایجاد حرکت عمومی و بسیج ملی علم و فناوری مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب

محمد مهدی نژادنوری^۱ محمدرضا حسینی آهنگر^۲ سیدمصطفی موسوی نژاد^۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۱۸

چکیده

کارهای بزرگ از جمله تمدن‌سازی صرفاً بوسیله افراد بزرگ و نخبگان و مبتکران به وجود نمی‌آید بلکه نهضت‌ها، تحولات، و اصلاحات تاریخی و اجتماعی به واسطه هم‌افزایی این قشر و توده‌های مردمی بوجود می‌آید. به عبارتی دیگر همراهی حرکت توده‌های مردمی با حاکمان، عامل اصلی خلق پدیده‌های شگرف در تاریخ بوده است. به همین دلیل امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم مطالبه‌ی ایجاد حرکت عمومی (بسیج ملی) در هفت عرصه‌ی اساسی از جمله علم و فناوری را دارند.

هدف مقاله حاضر «دستیابی به الگوی پیاده‌سازی ایجاد حرکت عمومی و بسیج ملی برای پیشرفت جهشی در حوزه علم و فناوری در چارچوب بیانیه گام دوم» می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر جهت‌گیری توسعه‌ای و کاربردی است که داده‌های کیفی از طریق مصاحبه عمیق جمع‌آوری شده و با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد در نرم افزار MAXQDA مورد تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری تحقیق، خبرگان حوزه علم و فناوری و مدیران راهبردی کشور بوده که حجم نمونه آماری ۱۴ نفر از آنان تعیین و تا اشباع نظری اجرا شد. برای تدوین الگو مطابق روش داده‌بنیاد که از نوع فرآیندی بوده در مجموع ۹۷ مقوله استخراج و نتیجه‌گیری شد؛ برای مفهوم بسیج ملی علم و فناوری ۷ مقوله، ابعاد آن ۸ مقوله، شاخص ۱۵ مقوله، علل و عوامل ساختاری ۹ مقوله، علل و عوامل زمینه‌ای ۱۸ مقوله، علل و عوامل رفتاری و بافتاری تسهیل‌کننده ۱۲ مقوله، علل و عوامل رفتاری و بافتاری تهدیدکننده ۱۰ مقوله و راهبردها و راهکارهای بسیج ملی و ایجاد حرکت عمومی برای پیشرفت و گسترش علم و فناوری در چارچوب بیانیه گام دوم نیز ۱۶ مقوله بدست آمده است.

واژگان کلیدی: حرکت عمومی، بسیج ملی، علم و فناوری، گام دوم

۱- استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی

۲- استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام

۳- دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی mousavimostafa20@yahoo.com

مقدمه:

اکنون انقلاب اسلامی چله اول خود را با مشارکت موثر مردم به طور موفقیت‌آمیز به پایان برده و وارد اربعین دوم خود می‌شود؛ «وقتی طول عمر یک حکومت و کیفیت یک حکومت بیشتر می‌شود که ایده، پیام، آرمان و اهداف آن در بین یکایک جامعه نهادینه و تثبیت شود، هرچه بر تعداد افراد معتقد به یک آرمان و انقلاب و طرفداران آن افزوده شود، آن حکومت از یک سو بقای بیشتری خواهد داشت و از سوی دیگر به اهداف و آرمان‌هایش خواهد رسید.»

محور پیشرفت‌های انقلاب اسلامی و کشور علاوه بر رهبری اصیل اسلامی، حمایت و مشارکت و پشتیبانی مردمی و امامین انقلاب اسلامی بوده است که آنان این مهم را مبتنی بر آیات قرآن کریم درک نموده‌اند. که قرآن کریم می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي أُتِدَكُ بِبَصَرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ۱»؛ «این خیل عظیم مؤمنینی که در اینجا مورد اشاره آیه قرآن قرار گرفته‌اند، عبارت دیگری است از آنچه که امروز به نام «بسیج» در جامعه ما وجود دارد» (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار فرماندهان نواحی، پایگاه‌ها و گردان‌های بسیج کشور؛ ۱۳۷۴/۰۹/۰۸)

اکنون نیز امام خامنه‌ای در متن بیانیه تصریح کرده‌اند که باید به دو هدف نزدیکتر شویم: «دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما باید کارآموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تملک نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفاذ) است، نزدیک کنید.» (بیانیه گام دوم)

از منظر ایشان در هفت عرصه‌ی گام دوم از جمله علم و فناوری نیازمند ایجاد حرکت عمومی هستیم؛ «اینجانب همواره به دانشگاه‌ها و دانشگاهیان و مراکز پژوهش و پژوهندگان، گرم و قاطع و جلدی در این باره تذکر و هشدار و فراخوان داده‌ام ولی اینک مطالبه‌ی عمومی من از شما جوانان آن است که این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید.» (بیانیه، توصیه اول) ایشان مجدداً در اول خرداد ۱۳۹۸ در جمع دانشجویان درخواست مطالبه عمومی دادند. «ما به یک حرکت عمومی به سمت آن چشم‌انداز نیاز داریم؛ باید یک حرکت عمومی در کشور راه بیفتد؛ البته این حرکت وجود دارد متها بایستی انضباط پیدا کند، سرعت پیدا کند و پیشرفت‌ش به سمت آن چشم‌انداز محسوس باشد. این حرکت طبعاً با محوریت جوان متعهد است؛ جوان‌های متعهد، محور این حرکت‌اند... به سمت تملک اسلام و جامعه‌ی اسلامی و تحقق دین خدا.» (۱۳۹۸/۰۳/۰۱)

۱- سوره مبارکه‌ی انفال ۶۲: ای پیامبر! خدای متعال تو را، هم به وسیله نصرت خودش و هم از طریق مؤمنین، مؤید قرار داد و کمک کرد.

بنابراین مسئله اصلی پژوهش این است که الگوی پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی (حرکت عمومی) در پیشرفت و گسترش جهشی علم و فناوری جمهوری اسلامی ایران منطبق بر هدف گذاری بیانیه گام دوم چه می‌تواند باشد؟

مبانی نظری

الف- پیشینه‌شناسی:

۱- محمدباقر ذوالقدر (۱۳۸۸) در رساله دکتری با عنوان راهبرد بسیج ملی بدنبال ارائه مدل مناسب برای تدوین سند راهبرد بسیج و تهیه راهبردهای بسیج برای مواجهه با اقتضائات حال و آینده بوده است. و نتیجه آن عبارتست از: الف) در تدوین و تنظیم سند راهبرد، توجه به علائق، سلیق و مطالبات ذی نفعان و ذی علائقان کلیدی و در رأس آنان رهبر انقلاب و فرمانده معظم کل قوا یک اصل انکار ناپذیر است ب) همه عرصه‌ای بودن بسیج و اصل تناسب، توازن و هماهنگی در بسیج، از توجه و عنایت جامع‌نگر و هم راستا به تمامی حوزه‌ها و سامانه‌های تأثیرگذار بسیج حکایت می‌کند و این نکته را روشن می‌سازد که در بسیج، همزمان باید به همه این حوزه‌ها و سامانه‌ها توجه شود و بر همین مبنا در تدوین این سند، راهبردهای موضوعی مبتنی بر حوزه‌ها و سامانه‌های اصلی بسیج تنظیم و ارائه گردیده است.

۲- خانم عطیه بحرانی، و زهرا فروتنی، (۱۴۰۲) در پژوهشی به مفهوم و پیشران‌های مرجعیت علمی در گفتمان تمدنی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) پرداخته‌اند. سؤال پژوهش مفهوم مرجعیت علمی و همچنین پیشران‌های مرجعیت علمی در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بوده و نتایج حاصله در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: الگوهای پیشران‌های مرجعیت علمی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

ردیف	پیشران‌های مرجعیت علمی
۱	اسلام مشوق علم: هماهنگی علم و دین / بهره‌گیری از مبانی دینی در تولید علم
۲	خودکفایی علمی و نفی وابستگی: خوداتکایی و بومی‌سازی علم / نفی تقلیدکورکورانه
۳	علم اخلاق‌مدار و عدالت‌محور: علم مبتنی بر اخلاق و معنویت / علم عدالت‌محور
۴	تلاش برای تحقق چشم‌انداز علمی: آینده‌نگری / برنامه‌ریزی برای چشم‌انداز علمی / آرمان‌گرایی
۵	جهاد علمی: گفتمان سازی تولید علم / تولید علم و فناوری / بستر سازی برای تولید و توسعه
۶	تلاش برای کسب مرجعیت علمی در جهان: کسب مرجعیت علمی / شکستن مرزهای دانش
۷	علم نافع: علم نافع و آینده‌نگر / رویکرد مساله محور

۸	خلاقیت و نوآوری علمی: خلاقیت و نوآوری در تولید علم و فناوری
۹	اقتصاد دانش‌بینان: تبدیل علم و فناوری تولید و اقتصاد دانش بنیان
۱۰	یادگیری از تجارب دیگران توام با تولید علم: تعامل با مراکز علمی جهان توام با دانش افزایی

بحرانی، و فروتنی، (۱۴۰۲)

۳- تولید علم و فناوری (اصول و راهبردها) (۱۳۸۵) توسط جمعی از محققان و دانشجویان دکتری مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهیه شده است و به راهبردهای مناسب تولید علم و فناوری در جمهوری اسلامی ایران در راستای سند چشم‌انداز بیست ساله اشاره شده و برخی راهبردهای منتخب به شرح زیر تعیین شده است.

۱) توانمند سازی منابع انسانی در حوزه‌های الویت‌دار در راستای دستیابی به مرزهای دانش، نوآوری، تولید و انتقال فناوری‌های نوین (۲) طراحی شبکه انتقال علم از خارج به داخل با بهره گیری از فرصت جهانی نخبگان ایرانی خارج از کشور و بهبود تراز انتقال دانش ملی (۳) ارتقای سطح فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در جامعه، تشکیل جامعه اطلاعاتی، توسعه و تکمیل زیر ساخت‌های مناسب بمنظور افزایش تولید کالاها و خدمات دانش پایه (۴) تبیین مبانی نظری و معرفت شناسی توسعه علمی و توسعه ملی بر اساس ارزش‌های اسلامی در راستای ارتقای سطح، بهبود کیفیت و ارتباط میان آنها

ب- مفهوم شناسی:

الگوی پیاده‌سازی: اگر چه در گذشته و موضوعات عادی و در سطح خرد، اجرا و پیاده سازی را یک مرحله و یک بخش از فرایند اجرای برنامه تلقی می‌کردند ولی در حال حاضر و به ویژه در سطح کلان و ملی و همچنین پروژه‌های بزرگ با توجه به ماهیت اقدامات مربوط، نمی‌توان آن را همان مرحله اجرا دانست چرا که طرح‌ریزی و پیاده‌سازی با توجه به اهمیتی که در اجرای برنامه‌های راهبردی پیدا کرده است و بدون آن عملیات اجرا دچار مشکل می‌شود، بنابراین باید پیاده‌سازی را در فرایند مدیریت راهبردی مقدم بر اجرا آورد و آن را حلقه‌های بین تدوین راهبرد و اجرا تصور نمود و زمینه‌ساز و بسترساز یک اجرای خوب و موفق تلقی کرد (حسن بیگی، ۱۳۹۰: ۳۷۵)

اعرابی و خدادادی (۱۳۸۵) به متغیرهایی در الگوی پیشنهادی اجرای سند چشم‌انداز توجه کرده‌اند که عبارتند از: تعیین راهبرد و هدف‌های سالانه، سبک رهبری، ساختار، سیستم مدیریت منابع انسانی، زیرساختارهای مورد نیاز در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فناوری، فرهنگ سازمانی، ارتباطات، برنامه بودجه سالیانه، محیط (عوامل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فناوری). (اعرابی و خدادادی، ۱۳۸۵)

اکوموس^۱ (۲۰۰۱) عوامل اجرا را در چهار دسته محتوا، زمینه، فرایند و برون‌داد تقسیم می‌کند؛ نوبل (۱۹۹۹) نیز در بررسی عوامل اجرا، بین رویکرد ساختارگرا و رویکرد مبتنی بر فرایند یا رفتار تفاوت قائل شد و آنها را از هم متمایز می‌سازد. از نظر محققان ساختارگرا، عوامل مهم در اجرای راهبرد شامل ساختار سازمانی و سازوکارهای کنترلی هستند؛ اما از دیدگاه محققان رفتاری، عوامل مهم در اجرای راهبرد شامل اجماع استراتژیک، رفتارهای استراتژیک مستقل، رهبری، فرایندهای اجرا و درنهایت فرایندهای ارتباطی و تعاملی هستند.

پتیگرو^۲ (۱۹۹۱) معتقد است که استراتژی سازمانی در سه دسته زمینه، محتوا و فرایند تقسیم می‌شود. منظور از زمینه، موقعیتی است که یک سازمان در ترکیب آن قرار دارد. زمینه سازمان‌ها می‌تواند به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم شود. زمینه داخلی شامل ساختار سازمانی، فرهنگ، توزیع قدرت، منابع داخلی است و زمینه خارجی شامل عناصر گسترده‌تری از محیط یک سازمان می‌شود؛ مانند اقتصاد، قوانین، زمینه اجتماعی و محیطی که سازمان درون آن فعالیت می‌کند. محتوا شامل مواردی چون منابع، ساختار، سیستم‌ها، نیروی انسانی و تاریخچه سازمانی است. فرایند نیز پس از بررسی زمینه سازمانی و محتوای استراتژی (اهداف، پیش‌فرض‌های ذهنی)، آخرین مرحله از مدل مفهومی اجرای استراتژی فرایند است.

آلتون و ایکاوالکو^۳ (۲۰۰۲) سه عنصر پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز را ارتباطات و عمل راهبردی، شناسایی و پشتیبانی بازیگران راهبردی و ساختارها و سیستم‌های همسو با راهبرد می‌داند. برنز^۴ و همکارانش (۲۰۰۸) عوامل کلیدی موفقیت را شامل ۱۸ عامل می‌دانند و آنها را در پنج گروه فرایند تدوین راهبرد، پیاده‌سازی سیستماتیک، کنترل و پیگیری راهبرد، رهبری و مدیریت مدیرعامل و کارکنان باانگیزه و مناسب و درنهایت حکمرانی شرکتی هدایتگر تغییر طبقه‌بندی کرده‌اند.

میرزایی اهرنجانی (۱۳۷۷)، عناصر الگو را به سه شاخه عوامل ساختاری، محتوایی (رفتاری) و زمینه‌ای تقسیم نموده است. علت نام‌گذاری این الگو به سه شاخگی آن است که ارتباط بین عوامل ساختاری، رفتاری و زمینه‌ای به نحوی است که هیچ پدیده یا رویداد سازمانی نمی‌تواند خارج از تعامل این سه شاخه صورت گیرد (میرزایی اهرنجانی، ۱۳۷۷).

بسیج ملی: بسیج که معادل واژه «تعبیه» در زمان عربی و «Mobilization» در زبان انگلیسی است.. (ذوالقدر، ۱۳۸۸: ۴)، حضرت امام خمینی (ره) اعتقاد ویژه‌ای به بسیج داشته‌اند، نگاه ایشان به بسیج

1 Okumus

2 Pettigrew

3 Aaltonen, P., Ikavalko

4 Brenes

نگاهی صرفاً ابزاری و تاکتیکی برای وصول به اهداف مقطعی نبوده است، بلکه امام، بسیج مردمی را یک راهبرد می‌دانند بدین معنی که با نفی راهبردهای جاری و متعارف در مبارزه، از مبارزه حزبی و پارلمانی گرفته تا مبارزه مسلحانه، بسیج فراگیر مردمی را به عنوان راهبرد بدیل، در فرآیند نهضت رهایی بخش اسلامی و پس از آن، برای نگرهبانی از دستاوردهای انقلاب، مطرح می‌کند که پیش از آن هیچ‌گاه در مبارزات ملت ایران سابقه نداشته است. (ذوالقدر، ۱۳۸۸: ۵۰)

از دید مقام معظم رهبری این‌گونه تعریف می‌شود: «بسیج تحقق مردم‌سالاری دینی است... بعضی خیال میکنند این مردم‌سالاری فقط پای صندوق رأی و انتخابات است؛ آن یکی از جلوه‌های مردم‌سالاری دینی است. مردم‌سالاری یعنی بر اساس دین و بر اساس اسلام، سالار زندگی جامعه، خود مردمند؛ مردم‌سالاری یعنی این؛ این معنای مردم‌سالاری اسلامی است. بسیج در همه‌ی عرصه‌ها مظهر مردم‌سالاری دینی و مردم‌سالاری اسلامی است... اگر بتواند از قوت و قدرت بسیج استفاده کند، می‌شود اقتصاد مقاومتی مردم‌سالار؛ در علم همین‌جور است، در پیشرفتهای گوناگون اجتماعی همین‌جور است، در سیاست همین‌جور است؛ مظهر مردم‌سالاری دینی، بسیج است. (بیانات در دیدار بسیجیان به مناسبت هفته‌ی بسیج؛ ۰۳/۰۹/۱۳۹۵)

از دیدگاه و اندیشه خیلی از حاکمان و نخبگان کشورها، هنوز همه مردم قابلیت مشارکت در اداره جامعه و کشور را ندارند و صرفاً خواص هستند که قابلیت حکومت کردن را دارند؛ که این دیدگاه مورد تأیید اسلام نیست و تمدن نوین اسلامی، تمدنی است که همه مردم در آن نقش دارند. حضرت آیت الله مصباح یزدی (رحمت الله علیه) و استاد شهید مرتضی مطهری (رحمت الله علیه) دیدگاه عدم مشارکت مردم در اداره جامعه و صرفاً حکومت خواص را رد نموده اند:

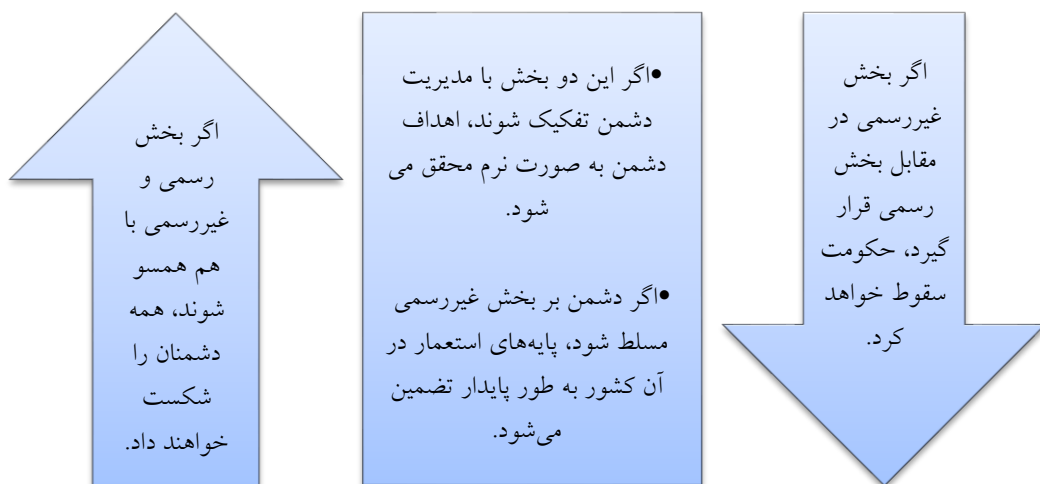
فیلسوف معروف انگلیسی و مبدع تفسیر قهرمانانه تاریخ و به تبع او ویلیام جیمز و فردریک آدامز وود مورخ آمریکایی معتقدند در همه ابعاد و وجوه تمدن و فرهنگ بشری، کارهای بزرگ به وسیله تنی چند از افراد بزرگ به وجود آمده است و سایر افراد، که اکثریت قریب به اتفاق انسانها را تشکیل می‌دهند، در این میان اثری نداشته‌اند. این نظریه به عقیده ما غیرقابل اثبات، نادرست و مبالغه‌آمیز است؛ زیرا اولاً معیار قهرمان بودن معلوم نیست و ثانیاً چنین نیست که مبتکران واقعی همه نهضت‌ها، تحولات، و اصلاحات تاریخی و اجتماعی افراد فوق‌العاده‌ای باشند و دیگران فقط دعوت‌گر و مجری افکار و آرای آنان باشند، بلکه همواره تاثیر متقابل داشته‌اند» (مصباح یزدی، ۱۳۷۸: ۲۳۴-۲۳۵).

حرکت عمومی: رهبر معظم انقلاب درسخرانی اول خرداد ۱۳۹۸ فرمودند: «ببینید، «بیانیه‌ی گام دوم» یک ترسیم کلی از گذشته و حال و آینده‌ی انقلاب است؛ لذا برای گام دوم به یک حرکت عمومی به سمت آن چشم‌انداز نیاز داریم؛ باید یک حرکت عمومی در کشور راه بیفتد؛ البته این حرکت وجود دارد منتها بایستی انضباط پیدا کند، سرعت پیدا کند و پیشرفتش به سمت آن چشم‌انداز محسوس باشد.

نظریه‌های بسیج اجتماعی:

نظریه جامعه رسمی و غیررسمی

درست‌ترین و جذاب‌ترین دیدگاه درباره جامعه رسمی و غیررسمی و قضاوت درباره کشورمان توسط پرورفسور فرامرز رفیع پور در کتاب «دریغ است که ایران ویران شود»، ارائه شده است؛ پرورفسور رفیع پور که مقاطع تحصیلاتی دکتری و فوق دکتری جامعه‌شناسی خود را در آلمان گذرانده است این مطلب را خوب درک کرده‌اند؛ «استعمار خوب می‌داند که عموماً قدرت بخش غیررسمی بیشتر از قدرت بخش رسمی است». (رفیع پور، ۱۳۹۵: ۱۳۹)؛

شکل ۱: نظریه جامعه رسمی و غیررسمی

(رفیع پور، ۱۳۹۵: ۱۳۹)

نظریه سرمایه اجتماعی

نظریه سرمایه اجتماعی از دیدگاه اندیشمندان غربی از جمله بوردیو، جیمز کلمن، رابرت پاتنام و فوکویاما در سرمایه اجتماعی، قائل به سه عنصر اساسی «آگاهی، اعتماد و مشارکت» بوده و معتقدند این سه عنصر کلّیت سرمایه اجتماعی را شکل و میزان و شدت سرمایه اجتماعی بر میزان این سه عنصر در جامعه بستگی

دارد و بهره‌مندی از «سرمایه اجتماعی»، منجر به تولید و افزایش قدرت ملی با ایجاد وفاق و همبستگی اجتماعی می‌شود و ملتها قادرند در مسیر تعالی کشور و کسب اعتبار جهانی حرکت نمایند. دقیق‌ترین مفهوم از سرمایه اجتماعی مربوط به نظریه «پاتنام» است که به عنوان مجموعه‌ای از انجمن‌های افقی در بین مردم نگاه می‌کرد؛ دومین تعبیر از سرمایه اجتماعی را «کلمن» بیان کرده است: تعدادی از عناصر مختلف که دارای دو عنصر مشترکند، (همگی و جوهی که در ساختار اجتماعی بوده و کنش‌های بازیگران را صرف نظر از اینکه بازیگران فردی باشند یا مشارکتی در داخل ساختار، تسهیل می‌کند)؛ (کلمن، ۱۳۷۷: ۲۳۵).

نظریه جامعه مدنی

جامعه مدنی مجموعه‌ای از نهادها، انجمن‌ها و تشکیلات اجتماعی را شامل می‌شود که به دولت و قدرت سیاسی وابسته نبوده و انحصار قدرت در دست گروه اجتماعی یا نهاد سیاسی نیست که مانع از مشارکت و رقابت گروهها و نهادها شود و تحقق جامعه مدنی را دچار مشکل نماید (لاریجانی، ۱۳۷۷: ۱۷۹). به عبارتی حکومت قانون از لوازم جامعه مدنی است و قدرت برتر برای تأمین نظم جامعه مدنی کافی نیست (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۲).

نظریات مردم‌بنیان در چارچوب نظریه مردم‌سالاری دینی

بررسی نظریات مذکور حاکی از این موضوع هست که دال مرکزی این نظریات فارغ از سوء استفاده حاکمیت‌های استکباری و استبدادی، همگی حول محور مردم و به عبارتی مشارکت عموم مردم در نظام اجتماعی دلالت دارد. از آنجایی که نظریه مردم‌سالاری دینی توسط امامین انقلاب اسلامی و به خصوص توسط امام خامنه‌ای تبیین شده است، در ادامه مروری اجمالی به تجلیات نظریه مردم‌سالاری دینی با تأکید بر جنبه‌های مثبت نظریه‌های مذکور در اندیشه ولایت می‌شود.

جالب و فوق‌العاده است که حضرت امام خمینی معمار کبیر انقلاب اسلامی در تبریک تشکیل جمهوری اسلامی در ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ از تعبیر «امامت امت» صحبت فرموده‌اند تا انقلاب اسلامی با این آرمان بلند و راهبردی بایستی به گونه‌ای نقش آفرینی و حرکت آفرینی عمومی در سطح جامعه و آحاد مردم بخصوص جوانان بوجود بیاورد تا سطح امامت امت در اداره کشور و جهان برسد.

از منظر امام خامنه‌ای بسیج وسیله و فناوری‌ای است که بواسطه آن نصرت خداوند ظهور و بروز می‌کند؛ «در صدر اسلام، حضور آحاد مردم و ایمان مخلصانه‌ی آنها، موجب نصرت شد. این، صریح قرآن است. آیه‌ی قرآن می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي أُيِّدَكَ بِبَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ»^۱. یعنی خدای متعال، با نصرت خود و به وسیله

۱- سوره مبارکه‌ی انفال، آیه ۶۲: «او کسی است که تو را با یاری خود و به وسیله مؤمنان نیرومند ساخت».

ی مؤمنین، پیامبر را تأیید کرد... بسیج؛ همین نیروی عظیم است... بسیج، یعنی کل نیروهای مؤمن و حزب الهی کشور ما». (امام خامنه‌ای، بیانات در روز بسیج؛ ۱۳۶۹ / ۰۹ / ۰۵)

بیانیه گام دوم انقلاب

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به مناسبت چهلمین سالروز پیروزی انقلاب اسلامی در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ بیانیه‌ای مهم و راهبردی صادر کردند. مهمترین بخش‌های این بیانیه را در جدول زیر مرور می‌کنیم.

(KHAMENEI.JR جدول ۲: مروری سریع بر بیانیه گام دوم انقلاب)

۱	سرگذشت چهل‌ساله‌ی انقلاب اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> • همه چیز علیه ما بود. • هیچ تجربه‌ای در برابر ما وجود نداشت. • ترکیب جمهوریت و اسلامیت نخستین درخشش انقلاب بود. • تقابل دوگانگی «اسلام و استکبار» پدیده‌ی برجسته‌ی جهان معاصر شد. • عظمت پیشرفت‌های چهل‌ساله‌ی ایران آنگاه بدرستی دیده می‌شود که با مدت‌های مشابه در انقلاب‌های بزرگی چون فرانسه و شوروی و هند مقایسه شود. • انقلاب منشاء برکات زیادی شده است.
۲	تفاوت‌های چالش‌های دیروز و امروز انقلاب با مستکبران	<ul style="list-style-type: none"> • چالش آن روز بر سر کوتاه کردن دست عمال بیگانه یا تعطیلی سفارت رژیم صهیونیستی یا رسوا کردن لانه‌ی جاسوسی بود؛ امروز چالش بر سر حضور ایران در مرزهای رژیم صهیونیستی و برجیدن نفوذ آمریکا در منطقه و حمایت از مجاهدان فلسطینی د دفاع از حزب الله و مقاومت است. • مشکل غرب جلوگیری از خرید تسلیحات ابتدایی برای ایران بود، امروز مشکل او جلوگیری از انتقال سلاح‌های پیشرفته‌ی ایرانی به نیروهای مقاومت است. • آن روز گمان آمریکا آن بود که با چند خود فروخته یا با چند هواپیما و بالگرد خواهد توانست بر نظام اسلامی فائق آید، امروز برای مقابله، خود را محتاج به یک ائتلاف بزرگ از ده‌ها دولت معاند یا مرعوب می‌بیند.
۳	ظرفتی‌های مهم کشور برای گام دوم انقلاب	<ul style="list-style-type: none"> • نیروی انسانی مستعد و کارآمد • فرصت‌های مادی کشور
۴	توصیه‌هایی برای ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (عج)	<ul style="list-style-type: none"> • علم و پژوهش • معنویت و اخلاق^۱ • اقتصاد • عدالت و مبارزه با فساد استقلال و آزادی - عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن • سبک زندگی

۱. کلان روندهای معنویت و اخلاق در گام دوم در دانشگاه دفاع ملی انجام شده است. (بیک‌بیلندی و آزادی نژاد،

پیشرفت‌های علم و فناوری در گام اول

جمهوری اسلامی ایران پس از انقلاب اسلامی همانند تمامی کشورهای دنیا در حال سپری کردن چهار مرحله پیشرفت علمی دانشگاهی است.

مرحله اول، آموزش محوری است، که مرحله نخست علمی در همه دانشگاه‌های دنیاست. به این صورت که فقط دانشجو جذب می‌شود و آموزش می‌بیند؛

مرحله دوم، که پس از آموزش محوری آغاز می‌شود، مرحله پژوهش محوری است، در این مرحله دانشجویان با استفاده از آموزش‌های فراگرفته شده، به پژوهش و تولید مقاله اقدام می‌کنند؛

مرحله سوم، پس از پژوهش محوری جای می‌گیرد. در این مرحله، دانشگاه پژوهش محور تبدیل به دانشگاه فناور می‌شود. با این توضیح که مقالات از جنبه علمی صرف، به مرحله عملیاتی و تولید فناوری ارتقاء می‌یابد.

مرحله چهارم، مرحله نهایی است که در این مرحله، فناوری تولید شده در دانشگاه‌ها در عرصه اقتصاد اثرگذاری دارد و باعث ایجاد اشتغال و افزودن ثروت ملی می‌شود.

در دوران قبل از انقلاب اسلامی روند علمی دانشگاه‌های کشور در مرحله اول متوقف شده بود. ولی پس از انقلاب و در اواسط دهه‌ی هفتاد رستاخیز علمی کشور در پژوهش و تولید علم شروع شد، به طوری که سهم ایران از تولید علم دنیا، از حدود یک دهم درصد در سال ۱۹۹۶ به ۱/۹۴ درصد در سال ۲۰۱۸ رسیده است. (راجی: ۵۵)

پیشرفت جهشی علم و فناوری در گام دوم

پیشرفت جهشی علم و فناوری از مهمترین اولویت‌های کشور بوده و به عنوان توصیه اول از توصیه‌های هفتگانه رهبر عزیز انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب برای رسیدن به قله‌های علم و فناوری و برپایی تمدن نوین اسلامی فرمودند «جوانان کشور با جهاد علمی و جوشاندن چشمه‌ی دانش در میان خود با سال‌ها شتاب علمی بالا و عبور از مرزهای کنونی دانش در مهمترین رشته‌ها به قله‌ها دست یافته و دشمن بدخواه و کینه توز را ناکام سازند تا به آرمان بزرگ انقلاب که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی^(ارواح‌نفاذ) هست» نزدیک شویم. (بیانیه گام دوم)

روش‌شناسی تحقیق

نظریه پردازی داده‌بنیاد، یک روش‌شناسی «استقرائی» کشف نظریه است که این امکان را برای پژوهشگر فراهم می‌آورد تا گزارشی نظری از ویژگی‌های عمومی موضوع پرورش دهد، در حالی که به طور هم‌زمان، پایه‌ی این گزارش را در مشاهدات تجربی داده‌ها محکم می‌سازد. (Martin & Turner, 1986: 141; Fernandez, 2004:84)

با توجه به ویژگی‌های این تحقیق از قبیل، واقعی بودن داده‌ها (مستقیماً منتصب به امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، تنوع بالا و انبوه داده‌ها و در نتیجه، نیازمندی به روش دقیق و نظام‌مند؛ فقدان نظریه یا الگوی نظری قوی در خصوص اندیشه امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، امکان استفاده از برخی قابلیت‌های سایر روش‌ها و امکان بهره‌مندی از نرم افزارهای تحلیل کیفی مثل اطلس تی‌ای باعث گردید تا محقق روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد را برای انجام این مقاله انتخاب نماید.

نمونه آماری این تحقیق مجموعه خبرگان دارای ویژگی‌هایی به شرح زیر است.

جدول ۳: طبقه بندی نمونه آماری

ردیف	جامعه خبرگان	برآورد (نفر)
۱	مدیران و کارشناسان حوزه علم و فناوری کشوری	۶
۲	فرماندهان و مدیران سازمان بسیج، ستادکل سپاه و ستاد کل نیروهای مسلح	۴
۳	اساتید حوزه و دانشگاه	۴
	جمع	۱۴

ویژگی‌های جامعه آماری عبارتند از:

- آشنا با مسائل راهبردی کشور
- طراحان و برنامه‌ریزان حوزه علم و فناوری
- مدیران سطوح راهبردی سازمان‌های مسئول در حوزه علم و فناوری کشور
- آشنا با آراء و اندیشه‌های حضرت امام خمینی (قدس سره) و امام‌خامنه‌ای عزیز (مدظله‌العالی) در حوزه پیشرفت علم و فناوری
- ترجیحاً دارای مدرک دکتری باشند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

در این فصل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان نمونه آماری با بکارگیری روش‌های پیش گفته در فصل روش‌شناسی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و آماده بحث و نتیجه‌گیری در فصل‌نهایی تحقیق خواهد شد. محقق با مشورت و کمک اساتید راهنما و مشاور، فهرستی از خبرگان بخش‌های علم و فناوری کشور (مراکز علمی و دانشگاهی، مراکز تحقیقاتی، مراکز عملیات فناورانه و سازمان بسیج علمی) تهیه نمود. سعی شد این افراد در سطوح راهبردی شاغل بوده و از تخصص و تجربه بالا برخوردار باشند؛ از بین آنها با تعداد ۱۴ مصاحبه و پس از تایید اساتید، اعلام کفایت مصاحبه اعلام و محقق وار مرحله کد زنی شد.

جدول ۴: آمار کدهای باز، محوری و انتخابی

ردیف	سوالات	کد باز	کد محوری	کد انتخابی
۱	عوامل و الزامات ساختاری بسیج ملی در حوزه علم و فناوری	۵۷	۳۰	۹
۲	عوامل و الزامات زمینه‌ای بسیج ملی در حوزه علم و فناوری	۸۹	۵۶	۲۰
۳	چیستی و ویژگی‌های ایجاد حرکت عمومی در پیشرفت علم و فناوری	۱۱۸	۸۲	۳۰
		۱۶	۱۴	۷
		۴۰	۱۶	۸
	شاخص	۶۲	۴۲	۱۵
۴	عوامل و الزامات رفتاری و رفتاری تسهیل‌کننده	۴۵	۲۲	۱۲
۵	عوامل و الزامات رفتاری و رفتاری تهدیدکننده	۳۳	۱۷	۱۰
۶	راه کارها و راهبردهای اساسی برای حرکت عمومی	۵۶	۳۲	۱۶
	جمع	۳۹۸	۲۲۹	۹۷

در ادامه هر یک از مضامین سازمان‌دهنده و پایه به تفصیل در محدوده این مقاله از دیدگاه ایشان تبیین و توصیف می‌شوند.

مفهوم پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی علم و فناوری چیست؟

جدول ۵: کدهای باز، محوری و انتخابی «مفهوم پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی علم و فناوری»

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۲	۲	جهاد علمی برای جامعه‌سازی و تمدن‌سازی
۲	۲	بسیج ظرفیت‌های علمی و فناوری کشور
۳	۲	پژوهش هدفمند برای حل مسائل کشور

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۲	۲	شکستن مرزهای دانش و کسب مرجعیت علمی
۳	۲	ایجاد باورها و شکل دهی عزم‌ها (ما می‌توانیم)
۲	۲	هنجارسازی حرکت ملی در پیشرفت
۲	۲	تمایز الگو با غرب و تعمیم به جبهه مقاومت

ابعاد پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی علم و فناوری چیست؟

جدول ۶: کدهای باز، محوری و انتخابی «ابعاد پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی علم و فناوری»

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۱۲	۴	مردم
۳	۲	بازار و مصرف
۱	۱	نهادهای
۵	۲	شبکه‌ها و ارتباطات
۳	۲	دانشگاه‌ها و مراکز علمی
۲	۱	زیرساخت‌ها
۱	۱	قوانین و مقررات
۱۳	۲	منابع و تسهیلات

شاخص‌های پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی علم و فناوری چیست؟

جدول ۷: کدهای باز، محوری و انتخابی «شاخص پیاده‌سازی راهبرد بسیج ملی علم و فناوری»

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۳	۲	چشم‌اندازسازی
۳	۲	صبر و استقامت
۳	۳	شجاعت و ریسک‌پذیری
۸	۲	امید و روحیه بسیجی
۴	۲	جهاد کبیر
۲	۱	یادگیری در عمل
۴	۴	انگیزه و علاقمندی
۹	۵	سرعت و جهش (محسوس بودن)
۳	۲	انضباط

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۴	۲	بهره‌وری
۴	۴	تطبیق اقدامات با اهداف
۵	۴	خلاقیت و نوآوری
۲	۲	تخصص و تعهد
۲	۲	مشارکت عمومی و بسیج امکانات ملی
۶	۵	هم‌افزایی و انسجام

عوامل و الزامات ساختاری بسیج ملی در حوزه علم و فناوری

جدول ۸: کدهای باز، محوری و انتخابی « عوامل و الزامات ساختاری بسیج ملی علم و فناوری »

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۸	۵	ایجاد دانشگاه‌ها، اندیشکده‌ها، مراکز رشد، پارک‌های علم و فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان برای نهاد مردمی (بسیج، کمیته امداد، بنیاد مستضعفان و...)
۱۱	۷	حلقه‌های میانی اجرایی در حوزه علمی، پژوهشی، حل مسئله و مستشاری در استانها، شهرستانها متصل و متصف به نهادهای مردمی؛
۴	۲	اختیار ایجاد ساختارهای منعطف برای حلقه‌های میانی (تیم، گروه و...)
۳	۱	ایجاد ساختار مناسب برای حرکت عمومی در نظام ملی نوآوری به ویژه برای حلقه‌های میانی علم و فناوری
۶	۲	هیات‌های اندیشه ورز متشکل از حلقه‌های میانی در وزارتخانه‌ها، سازمانها و شرکت‌های دولتی.
۴	۲	ایجاد قرارگاه هماهنگی و نظارت بر حلقه‌های میانی علم و فناوری
۲	۲	نهاد سنجش اثربخشی حرکت عمومی و ساختارهای وابسته آن
۴	۲	بورس تجاری سازی ایده‌ها، خدمات و محصولات حلقه‌های میانی
۱۵	۶	تقویت ساختار سازمان بسیج برای هدایت حلقه‌های میانی

عوامل و الزامات زمینه‌ای بسیج ملی در حوزه علم و فناوری

جدول ۹: کدهای باز، محوری و انتخابی « عوامل و الزامات زمینه‌ای بسیج ملی در حوزه علم و فناوری »

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۷	۴	فناوری‌های اجتماعی ایرانی-اسلامی تمدن‌ساز (وقف، جشن نیکوکاری و...)
۶	۳	شکست در شاخص‌های تمدنی غرب و جذابیت بسیج (مقاومت) برای جهانیان؛
۴	۲	زنجیره‌ای بودن مسیر تولید علم و فناوری و امکان ایجاد حرکت عمومی در آن؛

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۳	۲	بستراتیبات واحدهای صنعتی و خدماتی با دانشگاه؛
۸	۵	ظرفیت‌های استفاده ویکارگرفته نشده در گام اول؛
۴	۳	اسناد بالادستی (نقشه جامع علمی کشور الگو اسلامی ایرانی پیشرفت) مسیر پیشرف را مشخص کرده اند؛
۴	۳	سرمایه‌گذاری و تقویت سایر توصیه‌های بیانیه گام دوم (عدالت، استقلال و...)
۳	۲	قابلیت الگو شدن موفقیت‌های کلیدی گام اول (نظامی، هسته‌ای و...) برای سایر حوزه‌های ملی و منطقه‌ای؛
۱۵	۶	ظرفیت پذیرش فناوری‌های نرم بومی (بسیج، جهاد سازندگی، راهیان نور، کلینک صنعت و...)
۳	۲	معطوف شدن و گره خوردن همه اقدامات گام دوم (توصیه‌ها) به تمدن‌سازی نوین اسلامی؛
۲	۲	همگرایی و توافق مسئولان حلقه‌های میانی با یکدیگر و نهادها و سازمانها؛
۲	۱	نیازهای اساسی امت‌سازی و تمدن‌سازی در کشور، منطقه و جهان؛
۱	۱	سیره علمای شیعه در شبکه‌سازی تولید و نشر معارف اسلامی؛
۴	۴	وجود ظرفیت‌های فرهنگی و ادبی فاخر و غنی کار گروهی در منابع دینی و ایرانی؛
۵	۳	ظرفیت و قابلیت بیانیه گام دوم برای سیاست‌گذاری چهل سال آینده؛
۳	۳	رویکرد نظرات، روش، منش (قول، فعل و تقریر) امامین انقلاب برای ایجاد حرکت عمومی علم و فناوری؛
۱۰	۷	وجود اقدشاراجتماعی، مسائل حل نشده و موضوعات اساسی که نیاز به تشکیل حلقه‌های میانی برای ایجاد حرکت عمومی از پایین به بالا دارد؛
۵	۳	نگاه انقلابی، روحیه انقلابی و عمل جهادی در گام دوم؛

عوامل و الزامات بافتاری و رفتاری تسهیل‌کننده

جدول ۱۰: کدهای باز، محوری و انتخابی «عوامل و الزامات بافتاری و رفتاری تسهیل‌کننده بسیج ملی در حوزه علم و فناوری»

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۹	۳	تنظیم قوانین و مقررات و اسناد بالادستی (سند راهبردی دانش حرکت عمومی)
۵	۲	مسئولیت دادن و آموزش به مردم برای افزایش سرمایه اجتماعی امید
۳	۲	ساختارهای اثربخش رسانه‌ای برای بسیج علم و فناوری
۴	۲	انتفاع بخش خصوص و جبران خدمات کارگزاران از منافع بسیج علم و فناوری.
۵	۳	نگاه و باور مسئولین دولتی و نهادها مردمی به حرکت عمومی (عبادت قلمدادشدن ایجاد حرکت عمومی)
۲	۱	طراحی فرایندها و خروجی‌های علمی و فناوری بر مبنای ایجاد تمدن نوین اسلامی
۴	۲	برخورد مثبت با خلاقیت ایده‌های دانشجویی، بسیجی و مردمی

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۵	۳	ترویج سبک و شیوه دفاع مقدس و اربعین (خودجوش) در حلقه‌های میانی بسیج علم و فناوری.
۲	۲	ضمانت جلب نصرت الهی با بسیج ملی علم و فناوری تمدنی.
۱	۱	کرسی‌های نظریه‌پردازی بومی
۳	۱	تفکر بسیجی و جهادی در مسئولین و متولیان بسیج علم و فناوری.
۲	۱	فرهنگ انقلاب علمی (خانه فرهنگ و شورای دانش آموزی)

عوامل و الزامات بافتاری و رفتاری تهدید کننده

جدول ۱۱: کدهای باز، محوری و انتخابی « عوامل و الزامات بافتاری و رفتاری تهدید کننده بسیج ملی در حوزه علم و فناوری »

کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۲	۱	قرا‌نگرفتن تفکر خلاق در دروس آموزشی؛
۳	۲	کارمندی شدن پژوهشگران و محدود شدن ایده‌پردازان به تولید مقاله؛
۵	۳	تولید درآمد صرف از نوآوری و تعارض سیاست‌های نوآوری با فرهنگ اجتماعی و تمدنی؛
۲	۱	جذب و سازماندهی نخبگان و فارغ‌التحصیلان کشور توسط دشمن؛
۲	۱	پایان نامه‌هایی که مسائل کشور و تمدن نوین اسلامی را حل نمی‌کند؛
۳	۲	تحریم صدور فناوری‌ها، محصولات و خدمات تمدن ساز؛
۱	۱	کم‌توجهی نخبگان به راهبرد حرکت عمومی و نرم‌افزار حلقه‌های میانی؛
۱	۱	وابستگی به مواد و محصولات زیرساختی؛
۸	۳	تمدنی نگاه‌نکردن و تغییر دولتها برای ایجاد و پی‌گیری زیرساخت و حرکت عمومی؛
۶	۲	کاهش قدرت بسیج ملی و انحراف در نسل جوان با ترویج ناامیدی و شبه‌افکنی؛

راه کارها و راهبردهای اساسی برای حرکت عمومی

از مجموع ۳۹۸ کد باز در مصاحبه با خبرگان، تعداد ۵۲ کد باز برای سوال «راه کارها و راهبردهای اساسی برای

حرکت عمومی» اختصاص داده شد و ۳۶ کد محوری و ۱۶ کد انتخابی برای آن تعیین شد.

جدول ۱۲: کدهای باز، محوری و انتخابی « راه کارها و راهبردهای اساسی برای حرکت عمومی بسیج ملی در حوزه علم و فناوری »

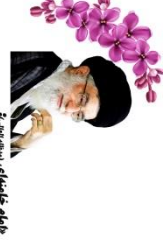
کدهای باز	کد محوری	کد انتخابی
۳	۱	همسوسازی سیاست‌های کاربردی علم و فناوری کشور با محور مقاومت و کشورهای دوست برای تمدن‌سازی نوین اسلامی؛
۱	۱	تغییر رویکرد از شاگردی به استادی در علم و فناوری در منطقه؛
۲	۱	همگرایی حرکت‌های مردمی در بسیج علم و فناوری برای امور راهبردی و تمدنی کشور؛
۲	۲	تقویت آرمان‌خواهی در حلقه‌های میانی علم و فناوری به سوی فتح قله‌های تمدنی؛
۴	۲	اعتماد و حل مسائل کشور با اولویت استفاده از حلقه‌های میانی علم و فناوری؛
۳	۲	واگذاری نقش راهبری در مطالبه و پی‌گیری بسیج علم و فناوری به حلقه‌های میانی.
۵	۲	استفاده همزمان از حلقه‌های میانی برای تولید علم و رسیدن به مرجعیت علمی با مسئله‌یابی، مسئله‌سازی و حل مسئله کشور؛
۴	۲	دعوت و واگذاری مسئولیت به حلقه‌های میانی خلاق در علم و فناوری برای ایجاد تحول در کشور؛
۳	۲	مردمی‌سازی و ایجاد رقابت کارآمد و اثربخش در بسیج علم و فناوری در حلقه‌های میانی؛
۲	۱	سرمایه‌گذاری برای پیشران شدن حوزه‌ی علم و فناوری برای پیشرفت در سایر توصیه‌های بیانیه گام دوم انقلاب؛
۲	۱	شناسایی و خنثی کردن فعالیت دشمن در استفاده از ظرفیت‌های ملی، وابسته نگه داشتن و خصوصاً نامید کردن نخبگان؛
۳	۲	ایجاد حلقه‌های میانی هدایت نخبگان و آحاد مردم در تکامل زنجیره‌های علم و فناوری؛
۴	۲	تشویق نوآوری اجتماعی و مشارکت مردمی (پیشران محوری پیشرفت) برای تولید علم و فناوری به خصوص حوزه علوم انسانی؛
۴	۱	ایجاد حلقه‌های میانی تولید راه‌کارهای عملی بسیج علم و فناوری در مسائل ضروری کشور.
۱۰	۷	تقویت فرهنگ، روحیه، عزم و مهارت‌های مدیریت جهادی و بسیجی در مدیران کشور و حلقه‌های میانی برای سرعت و ضمانت و ابتکار در رسیدن به اقتدار علم و فناوری دشمن‌شکن.
۴	۳	محوریت دادن به سازمان بسیج برای حمایت و پشتیبانی از حلقه‌های میانی شتاب‌دهنده جهش علم و فناوری در کشور؛

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

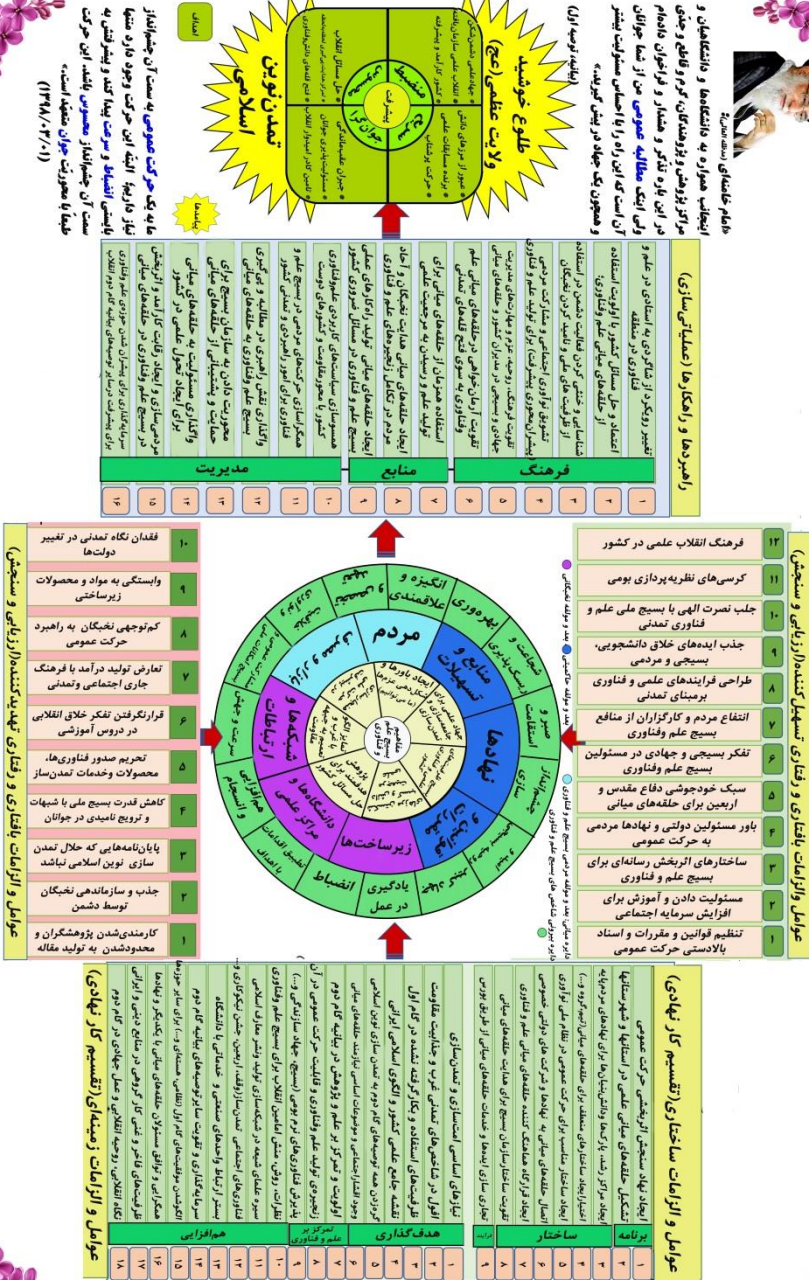
الف- نتیجه‌گیری

پاسخ سوال اصلی: الگوی پیاده‌سازی بسیج علم و فناوری یا ایجاد حرکت در علم و فناوری کشور منتج از این تحقیق با روش داده‌بنیاد، هم به عوامل ساختاری و هم به عوامل زمینه‌ای یا بافتاری و هم به عوامل رفتاری توجه کرده است و هم به مقوله‌محوری و بنیادین ایجاد حرکت عمومی و بسیج شده‌ی علم و فناوری که شامل مفهوم، ابعاد و شاخص‌های آن است توجه کرده است. در این الگو به راهبردها و راهکارهای بسیج علم و فناوری در گام دوم ضمن توجه به عوامل تسهیل‌کننده و تهدیدکننده آن توجه شده است.

در راستای بحث امامت امت رهبر کبیر انقلاب و یا مردم سالاری دینی امام خامنه‌ای، فناوری اجتماعی بسیج مردمی با ایجاد حرکت عمومی و تحول خواهی هم در فرایندهای اجتماعی وهم در جهت گیری ها به کمک انقلاب اسلامی در تحقق اهداف بلند کمک کرده است. این فناوری اجتماعی در طول این سال ها کارکرد خود را نشان داده و شاخص های عملکردی منحصر به فردی را به منصفه ظهور رسانده که ما از آن به روحیه بسیجی یاد می کنیم. این روحیه در گام اول انقلاب و در پیشرفت علم و فناوری باعث موفقیت های چشم گیر در برخی از علوم و فناوری ها شد. شهید سلیمانی در بسیج مقاومت، شهید فخری زاده و احمدی روشن ها در هسته ای و ... از نمونه های آن هستند. اکنون در گام دوم، فناوری اجتماعی باید به تمام حوزه ها و علوم و فناوری تمدن ساز ساز گسترش پیدا کند تا منجر به شکستن مرزهای دانش و فتح قله های فناوری شود و از مقام و دوران «شاگردی» به دوران و مقام «استادی» در سطح منطقه و جهان برسیم.

الگوی پیاده سازی ایجاد حرکت عمومی و بسیج ملی علم و فناوری مبتنی بر بیانیه گام دوم

شکل ۲: الگوی پیاده سازی راهبرد بسیج ملی در پیشرفت علم و فناوری در گام دوم انقلاب

مفهوم، هویت و ماهیت پیاده‌سازی بسیج علم و فناوری در هفت عنوان بدست آمد که در یافته‌ها و الگوی پیاده‌سازی (پاسخ سوال اصلی) به آن اشاره شده است. و ابعاد، حوزه‌ها و یا بازیگران پیاده‌سازی بسیج علم فناوری نیز در هشت مورد و شاخص‌های پیاده‌سازی بسیج علم و فناوری در پانزده مورد اشاره شده است پیامدهای پیاده‌سازی بسیج علم و فناوری مبتنی بر منویات و مطالبات صریح امام خامنه‌ای در بیانیه گام دوم مفروض و عبارتند از: «طلوع خورشید ولایت عظمی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و «تمدن‌سازی نوین اسلامی» و شاخص‌های کلان سنجش پیامدهای بسیج علم و فناوری نیز مبتنی بر منویات و مطالبات صریح امام خامنه‌ای در بیانیه گام دوم عبارتند از:

سریع (عبور از مرزهای دانش - برنده مسابقات علمی - حرکت پرشتاب)

منضبط (جهاد علمی دشمن شکن - انقلاب علمی سازمان یافته - کشور کارآمد و پیشرفته)

جوان‌گرا (جبران عقب ماندگی علمی - مسئولیت‌پذیری جوانان - تامین کادر امیدوار انقلاب)

محسوس (حل مسائل انقلاب - تمرکز، هدایت و پی‌گیری لحظه به لحظه) تا فتح قله‌های دانش و فناوری)

ب- پیشنهادها

۱. معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری برای ایجاد حرکت عمومی و بسیج علم و فناوری تمدن‌ساز و متناسب با عصر ظهور، نسبت به تدوین و ابلاغ آیین‌نامه، دستورالعمل‌ها و شیوه‌نامه‌های پیاده‌سازی حضور موثر حلقه‌های میانی اقدام نماید.
۲. کلیه مسئولین حلقه‌های میانی بسیج علم و فناوری در سراسر کشور برای شکل‌گیری و بروزرسانی «قرارگاه هماهنگی و نظارت حلقه‌های میانی بسیج علم و فناوری» سالانه طی انتخابات رسمی و علنی مسئولین قرارگاه مذکور را در کشور انتخاب کنند.
۳. نهادها و مراکز ملی مرتبط با مردم (مثل سازمان بسیج مستضعفین، کمیته‌امداد وزارت جهاد و ...) پژوهش‌هایی مشابه این رساله را برای ایجاد حرکت عمومی و بسیج در سایر توصیه‌های شش‌گانه بیانیه گام دوم (معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی بادشمن و سبک زندگی) انجام دهند.
۴. دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های انقلابی (دانشگاه امام‌صادق(ع)، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشگاه امام‌حسین(ع) و سایر دانشگاه‌های برتر کشور)، برای بهره‌گیری از حلقه‌های میانی جهت ایجاد حرکت عمومی و پیشرفت جهشی علم و فناوری، الگوهای متناسب با رسالت و ماموریت‌شان را در ابعاد بومی تعریف و اجرا نمایند.

فهرست منابع:**الف- منابع دینی**

- قرآن کریم
- نهج البلاغه
- فرمایشات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)
- فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

ب- منابع فارسی

- اعرابی، سیدمحمد؛ صالحی، اعظم؛ و خدادادی، عباس. (۱۳۸۵). مدل تطبیقی چالش‌های اجرایی در پیاده سازی سند چشم انداز. فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک شماره ۲۸: ۱۳۹۷-۱۴۳.
- بحرانی، عطیه و فروتنی، زهرا، (۱۴۰۲)، مفهوم و پیشران‌های مرجعیت علمی در گفتمان تمدنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، مجله رهیافت، دوره ۳۲، شماره ۳، پیاپی ۸۷، آبان ۱۴۰۱.
- بیک‌بیلندی، حسین‌آزادی‌نژاد، اسماعیل احمدی مقدم، عبدالحسین صفایی (۱۴۰۲) کلان روندهای معنویت و اخلاق در گام دوم انقلاب اسلامی از منظر امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی). فصلنامه مطالعات استراتژیک، ۱۴۰۲: ۲۷.
- حسن‌بیگی، ابراهیم، (۱۳۹۰) مدیریت راهبردی، تهران، انتشارات سمت؛
- حقیقی، محمد. منوریان، عباس. قوام پور، سعید. رسولیان، سعیده. (۱۳۸۸) بررسی عوامل موثر بر موفقیت برنامه ریزی استراتژیک در شرکت ملی گاز ایران، نشریه مدیریت بازرگانی، شماره ۳: ۳۹-۵۴
- دیوید، فردآر، (۱۳۹۰) مدیریت راهبردی، مترجمان دکتر پارسائیان، علی، دکتر اعرابی، سید محمد، چاپ بیستم، تهران، انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی؛

- ذوالقدر، محمد باقر، (۱۳۸۸) مبانی و ابعاد بسیج ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۸۸
- راجی، سید محمد حسین، (۱۳۹۸)، گام تمدن ساز، بسط بیانیه گام دوم انقلاب، نشر معارف، تهران.
- رستمی، محمد باقر؛ مخبر دزفولی، محمد باقر؛ دهقان، نبی الله. (۱۳۹۵). ارائه الگوی پیاده سازی نقشه جامع علمی کشور بر اساس رویکرد پارادیمی روش نظریه مبنایی. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۶(۲۰)، ۱۴۵-۱۶۱.
- رفیع پور، فرامرز، (۱۳۹۵). «دریغ است که ایران ویران شود»، چاپ دوم، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- رهنورد، فرج الله، (۱۳۹۳) شناسایی عوامل کلیدی موفقیت در اجرای راهبردهای سازمانی: مطالعه موردی مرکز صدا و سیما، آذربایجان شرقی، مدیریت بهره وری سال هفتم، ۲۸
- سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ (ج ۵، صص ۸۹-۱۰۴). تهران: موسسه آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی
- شجاعی، محمد مهدی و همکاران، (۱۳۸۷)، مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- شکرخواه، یونس؛ (۱۳۷۶) تمدن اسلامی از دیدگاه امام خمینی (رحمت الله علیه)، شماره ۲۲
- فرزین، میثم؛ (۱۳۹۹). الگوی پیاده سازی سند راهبردی تصویر مطلوب سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۵)، حکومت قانون و جامعه مدنی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۷۲
- کلمن، جیمز، (۱۳۷۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
- لاریجانی، محمد جواد (۱۳۷۷)، تدبیر، حکومت و توسعه، تهران: مؤسسه فرهنگی اندیشه معاصر

- مبینی‌دهکردی، علی، نرجس سرعتی آشتیانی (۱۳۸۸)، مدیریت استراتژیک برای رهبران (رهنمودهایی استراتژی) تهران: انتشارات موسسه بین‌المللی انرژی.
- مجیدی، محمدرضا و سبزی کریم آبادی، یونس، (۱۴۰۰)، جایگاه حلقه‌های میانی در حکمرانی تشکیلاتی و نقش آن در تمدن‌سازی، با نگاهی به مقوله حزب، دوفصلنامه علمی مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۵، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۱، پیاپی ۹.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۸). نظریه سیاسی اسلام. جلد دوم. قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- میرزایی اهرنجانی، حسن. (۱۳۷۷). در جستجوی یک طرح نظری برای شناخت و تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر وجدان کاری و انضباط اجتماعی در سازمان. (مجید معصوم‌زاده و حسین رحمانی، ویراستاران). قزوین: دانشگاه آزاد اسلامی.

ج - منابع انگلیسی

- Aaltonen, P., Ikavalko, H. (2002), Implementing Strategies Successfully. Integrated Manufacturing Systems, 13 (6), 415-18.
- Brenes, E. R., Mena, M., & Molina, G. E. (2008), "Key Success Factors for Strategy Implementation in Latin America." Journal of Business Research, 61(6), 590-598.
- Critenden, V., & Critenden, W. (2008), Building a capable organization: The eight levers of strategy implementation. Business Horizons, 51(4), 301-309.
- David, F. A. (1995), translated by Ali Parsaeian, SM Arabi. strategic management. Eighth printing, culture and management Press. (in Persian)
- management studies, Vol. 24, No6, pp 649-70
- Martin, Patricia Y &. Turner, Barry A. (1986), Grounded Theory and Organizational Research, The Journal of Applied Behavioral Science, 22(2).
- Noble, C.H. (1999). Building the Strategy Implementation Network. Business Horizons, 19-27
- Okumus ,Fevzi. (2001). Towards a strategy implementation framework. International Journal of Contemporary Hospitality Management.13(7) ، 327-338.
- Okumus ,Fevzi. (2003). A framework to implement strategies in organizations. Management Decision.41(9) ، 871-882.

- Pettigrew, A.M (1987) Context and action in the transformation of the firm, Journal of

COPYRIGHTS

© 2024 by the authors. Published by The National Defense University. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

© <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

